

## ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УВАГИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема розвитку уваги молодших школярів є актуальною у психологічній та педагогічній науці, оскільки стосується активізації інтелектуально-пізнавальної діяльності учнівства у процесі навчання, засобів формування творчої, активної особистості, створення безпечного, егалітарно-освітнього середовища у початковій школі, в якій закладається «майбутня життєва траєкторія людини» (В.Кремень). В умовах війни значно погіршився психоемоційний стан дітей, знизилась мотивація та ставлення учнівства до засвоєння знань, підвищилась шкільна тривожність, що пов'язане, як зазначають науковці та вчителі, із нестабільністю умов навчання, обмеженістю способів організації учбово-пізнавальної діяльності школярів тощо[10].

Аналіз наукової літератури засвідчив, що досліджувана проблема вивчається в контексті пізнавальної активності особистості та особливостей вияву в молодшому шкільному віці (Г. Беленька, Н.Бібік, Є.Гомон, Т. Гетьман, Т.Дуткевич, В. Кузьменко, Р.Павелків, Ю. Приходько, Т.Савченко, М.Савчин та ін.). Учені зазначають, що вік молодшого школяра (6-10 років) є періодом вікової сензитивності, якому властива висока пластичність психіки, гнучкість психомоторики, сприймання цікавого, нового та незвичного, захопленість, допитливість, динамічність інтересів, непосидючість, високий рівень працелюбства. Водночас цей період дитинства характеризується розчаруваннями, тривожністю, мимовільністю психічних процесів, схильністю до відволікання уваги на уроці, неконтрольованою поведінкою [ 1; 3; 5; 7; 9 ].

У молодшому шкільному віці розвиток уваги пов'язаний з оволодінням учбовою діяльністю, яка стає провідною, розширює світогляд дитини, формує нові інтереси, сприяє оволодінню новими видами практичної діяльності. Розвивати та вдосконалювати увагу так само важливо, як і формувати вміння та навички з письма та читання. Уважна дитина легше і краще засвоює навчальний матеріал, що є показником успішності її учбової діяльності [2; 4; 6].

Актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили тему статті – здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку уваги молодших школярів в навчальній діяльності.

Наукові дослідження, спрямовані на вивчення психічних пізнавальних процесів, зокрема уваги як вибіркової спрямованості свідомості людини для здійснення роботи, залишаються актуальними і сьогодні. Впродовж багатьох років проблемою вивчення уваги займалися зарубіжні вчені: Е.Тітченер, Дж.Міль, В.Гербарт, Т. Рібо. У психологічній літературі висвітлено, що увага є динамічною характеристикою пізнавальної діяльності, яка виражає тісний зв'язок психічної активності з певним об'єктом, на якому вона зосереджена, неначе у фокусі. Саме тому діти зосереджуються на тому, що їх особливо захоплює. Без уваги

неможлива успішна цілеспрямована діяльність, будь то практична, фізична чи розумова. Увага має такі властивості, як зосередженість, концентрація, стійкість, переключення, розподіл та обсяг. Ці властивості є вирішальними для продуктивності у різних сферах, включаючи навчання та спорт. Вона є ключовою умовою для чіткого сприйняття й засвоєння навчального матеріалу, тому під час навчання школярів важливо враховувати рівень розвитку їхньої уваги.

Вибіркова спрямованість уваги є найважливішою якістю, що забезпечує особливу чіткість усвідомлення об'єкта, суттєво змінюючи його в тому чи іншому психічному процесі, перетворюючи на цілеспрямовану діяльність. Водночас, увага є результатом життєвого досвіду людини, її емоцій та активності. Зокрема, Т.Гетьман, Т.Савченко вважають увагу особливим психічним видом діяльності, що виражається у виборі різних процесів діяльності [5; 8, с.205-210]. Інші автори (С.Барда, Л.Московець) розглядають увагу як автономне, самостійне психічне явище [1].

Розрізняють два види уваги — мимовільну і довільну. Мимовільна увага виникає сама по собі, з'являється без жодних вольових зусиль, тоді як в основі довільної уваги лежать вольові процеси. Як зазначає Ю.Бугера, довільність, продуктивність і стійкість мають стати загальними характеристиками всіх пізнавальних процесів дитини [3, с. 11-15].

Психологічні особливості розвитку уваги у молодшому шкільному віці стосуються домінування мимовільної уваги, спрямованою на нові, несподівані та захоплюючі об'єкти, та недорозвинутості довільної уваги, яка починає у перших-других класах лише формуватись, її невеликої стійкості. Цьому сприяє чітка організація дій за зразком, а також дій, якими учні можуть керувати і контролювати є сприятливими умовами для розвитку довільної уваги [5, с.121]. Водночас мимовільна увага молодших школярів починає регулюватися все свідоміше та підкорятися поставленим цілям, оскільки вчитель створює умови для цілеспрямованої діяльності учнів, вони привчаються керуватись самостійно поставленою метою. Тому однією з важливих умов успішного навчання у початковій школі є посилення довільності в керуванні увагою [ 1 ; 2 ; 4 ; 8 ].

Дослідники вказують на причини нестійкості уваги в молодшому шкільному віці: недостатня розумова активність дітей, недостатній рівень їхньої готовності до учбової діяльності, стан здоров'я, труднощі у навчанні, недосконалі методики навчання тощо [3; 5; 6].

Обсяг і стійкість уваги з віком зростають. Важливими умовами розвитку довільної уваги молодших школярів є доступність та посиленість навчальних завдань, інтерес до змісту матеріалу, його значущість та важливість для школяра, уміння вчителя цікаво організувати спільну учбову діяльність у класі [4, с. 36].

Увага сприяє чіткому й усвідомленому відображенню навчального матеріалу, проте вона не має самостійного змісту, а діє у зв'язку з відчуттями, сприйняттями, пам'яттю та мисленням. Вона не виникає сама по собі, а залежить від спрямованості особистості. Увага завжди виявляється у конкретних психічних процесах, допомагаючи фокусуватися на

зовнішніх об'єктах або внутрішніх відчуттях, а її спрямованість і обсяг залежать від структурного сприймання та інших факторів.

Удосконалення механізмів уваги допомагає розвивати її властивості: стійкість, концентрацію, переключення, розподіл та обсяг. Зацікавленість в об'єкті підвищує зосередженість, але на тривалий час діти ще не здатні утримувати увагу. Правильна організація навчального процесу формує навички зосередженості, акуратності та відповідального ставлення до завдань, а зовнішній контроль сприяє саморегуляції.

Отже, в організації навчання молодших школярів важливо враховувати різні аспекти їхньої уваги. Дослідження показують, що восьмирічні діти найкраще справляються з розподілом уваги, дев'ятирічні — з переключенням, а в десять років формується концентрація уваги. Розвиток цих властивостей визначає подальшу успішність у навчанні. Організація уваги залежить від виду і змісту діяльності та може знижуватись через одноманітність, несприйняття роботи, втому, хворобу чи апатію. Розвиток довільної уваги відбувається разом із розвитком позитивної мотивації та відповідального ставлення молодших школярів до навчання.

Отже, як засвідчив теоретичний аналіз наукової літератури, поняття «увага» є одним з найскладніших понять психології та педагогіки. Увага є психічним процесом, що характеризується спрямованістю психіки на певні об'єкти, які мають для людини стійку чи ситуативну значущість. Питання розвитку вікових та індивідуальних особливостей уваги молодших школярів сьогодні викликає значний інтерес, оскільки добре розвинуті властивості уваги, такі як продуктивність, стійкість, концентрація та довільність є чинниками успішної навчальної діяльності зростаючої особистості. Тому дослідження цієї проблеми є важливим у початковій школі для виховання культури уваги в учнів молодшого шкільного віку. Перспективою подальшого дослідження стане експериментальне вивчення психологічних особливостей уваги молодших школярів та психодідактичних шляхів її розвитку та корекції.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Барда С.І., Московець Л.П. Дослідження особистості молодшого школяра : методичний посібник / уклад.. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 76 с.
2. Белякова С.М., Левенець Т.І. Психологічні особливості розвитку уваги у молодших школярів. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», серія «Психологія», Серія «Медицина»). №10(15), 2022.С. 412-422
3. Бугера Ю. Ю. Порівняльна характеристика розвитку уваги у нормально розвинених та розумово відсталих молодших школярів у процесі навчальної діяльності. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки. 2015. № 1. С. 11-15.
4. Бушуєва Т.В., Авер'янова А.М. Когнітивний стиль та властивості уваги особистості. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки, 2020. Вип. 11 (56). С. 36-46.
5. Гетьман Т. О. Врахування індивідуальних особливостей уваги молодших школярів у навчальному процесі. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 8. С. 204-212.
6. Гомон Є.О. Особливості розвитку уваги молодшого школяра в процесі навчальної діяльності. Актуальні проблеми психології в закладах освіти. Збірник наукових праць. 2016. Вип. VI. С.35-39

8. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч. посіб. / С.Д. Максименко, О.В. Соловієнко. Київ: МАУП, 2000. 256 с.
9. Савченко Т.Л. Сутність уваги, уважливості і спостережливості як індивідуальних рис особистості. Актуальні проблеми психології. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія (10). 2010. С. 205-210.
10. Савчин М.В. Вікова психологія / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. Київ: Академвидав, 2011. 368 с.
11. Третина учнів в умовах війни не мали постійного доступу до навчання — результати дослідження <https://sqe.gov.ua/tretina-uchniv-v-umovakh-viyni-ne-mali-po/>

*Бица Дмитро*  
*Науковий керівник – доц. Крупник Іван*

### **ПРИЧИНИ КОНФЛІКТІВ У ВІЙСЬКОВОМУ КОЛЕКТИВІ**

Вступ. Поняття «конфлікт» у перекладі з латинської мови має значення «сутичка». Сутички здатні виникати у стосунках людей при найменшій взаємодії у вигляді вербальних обговорень, фізичного протистояння, протистояння соціальних груп, націй чи навіть держав. Причиною цьому можуть послужити протилежні погляди, думки, сутички за ресурси та багато чого іншого. Конфлікти виникають відколи існує людство, тому й військовий колектив, особливо зважаючи на умови, в яких їм доводиться працювати, не є винятком [7].

Тому мета нашого дослідження: провести теоретичний аналіз причин конфліктів, які виникають між військовослужбовцями.

Учені визначають дві групи наслідків конфліктів: конструктивні та деструктивні. До конструктивних можна віднести:

покращення рівня згуртованості колективу та взаєморозуміння, зміцнення рівня довіри в колективі, уникнення розпаду великої групи на ;

введення інновацій, перегляд існуючих правил, що дозволяють зробити спілкування в колективі більш якісним та більш продуктивним;

формування навичок вирішувати конфлікти конструктивним та екологічним шляхом, що буде корисним у довготривалій перспективі;

А до деструктивних можна віднести:

руйнування міжособистісних зв'язків та відносин, що здатне серйозно погіршити роботу цілого колективу або ж навіть зробити цю роботу не можливою внаслідок постійних конфліктних ситуацій різного масштабу;

погіршення психологічного клімату в колективі, зниження рівня довіри, що напряду впливає на якість та швидкість виконання завдань колективом та самопочуття кожного окремо його учасника, адже будь які конфлікти зазвичай супроводжуються негативними почуттями емоціями та станами учасників, які навіть не беруть прямої участі в протистоянні;

зниження рівня координованості дій, що є одним із основних факторів у підрозділах військовослужбовців.